

Babel

Maandblad van de Faculteit der Geesteswetenschappen UvA • Jaargang 18 • nummer 4 • December 2009 - Januari 2010

Freek de Jonge:

'Boer zoekt vrouw is fluisterporno'

Themanummer 'Uit de oude doos'

Studentenpastor Geert van der Bom (s)preekt

'Het mooie van theater is dat je publiek als redacteur werkt.'

'Geef de ruimte, neem de tijd'

Enigszins nerveus stap ik op de pont die me over het IJ zal brengen. Aan de overkant heb ik in een studio op het industrieterrein een afspraak met cabaretier, schrijver, columnist én oud-UvA-student Freek de Jonge. Kan ik hem een vraag stellen die hij door de jaren heen nog niet beantwoord heeft? Het wordt een gesprek over oefening in geduld, of het uitmaakt of je gehoord wordt als je weet wat je wilt zeggen en acceptatie van het lijden.

Tekst: Sophie Reinders

Beeld: Thomas Huisman

Op dit moment ben je bezig met de eerste voorstellingen van je nieuwjaarsconferentie 'Volendam'. Is de voorstelling al wat het zou moeten zijn?

'Ik heb nu zoals altijd een aantal elementen, een aantal verhalen en dan ga ik zoeken naar de harmonieën, het evenwicht in die verhalen. Dat is iets wat ik eigenlijk alleen in de praktijk kan. Ik heb wel een paar romans geschreven, maar het mooie van theater is dat je publiek als redacteur werkt. Je voelt meteen of iets wel of niet spannend is, of iets wel of niet functioneel is.'

In de voorstelling lijkt je op zoek naar een antwoord op de onrust van onze generatie: wij hebben God gedeconstrueerd, maar wat nu? Klopt dat?

'Op dit moment wel inderdaad. In de vorige voorstelling – De Laatste Lach – is mijn thema dat de mensen het lijden niet meer accepteren. In deze nieuwe voorstelling ben ik bezig rond het gegeven van 'in de rij staan met elkaar'. Waar

er iets van. Zij maken misschien wel iets totaal anders dan wat ik gezegd of bedoeld heb, maar ik kom in hun wereld binnen en zij gebruiken mijn materiaal als gereedschap: om zich aan te toetsen en om te kijken of ze er verder mee kunnen.' Dat is het mooie van de orale literatuur: dat verandert en fluctueert. Kees Fens heeft ooit over mij gezegd dat ik moderne orale literatuur breng. Dat vond ik mooi gevonden.'

Je pleit in je voorstelling nadrukkelijk voor geduld als antwoord. Ben je zelf geduldig?

'Wat ontzettend belangrijk is in mijn leven, is dat ik echt een stabiele, gewoon hele fijne relatie heb. Daarin lossen zoveel dingen op. Als je dat niet kent, dan heb je een hoop onrust.'

Aan de ene kant is er een enorme behoefte aan verbanden, sluiten we ons aan bij allerlei netwerken, maar tegelijkertijd is er een hoop onrust, ongeduld en eenzaamheid.

'Ja, de slotregel van een lied van mij is "geef de ruimte, neem de tijd". Ik denk dat het probleem is dat mensen in de stress raken op het moment dat ze in een te kleine ruimte te weinig tijd heb-

kruipen: de ander doet mij onrecht aan. Je wijst er in je programma op dat we in de evolutie verder zijn gekomen door tegenstand, door dingen te overwinnen. Is dat ook hoe jij iemand als Wilders benadert?

'Ja. De enige functie van de vrije wil is dat je datgene wat je overkomt, zelf kunt interpreteren. Dat is je geluk. Het lot speelt een hele grote rol, dus wat je overkomt moet je vanuit de vrije wil overdenken: wil ik eronder lijden of wil ik er iets van opsteken? Dat is je opdracht: dat je door dat lijden jezelf groter maakt en verrijkt. In die zin is Wilders een katalysator voor het denken. Het is daarom ook een stom idee dat je hem zou moeten bestrijden. Je moet naar jezelf kijken: wat vind ik hier voor mezelf in terug, in hoeverre snijdt hij iets aan wat in mijn hoofd ook leeft, wat zijn de consequenties daarvan? En vervolgens leef je volgens je eigen inzichten.'

Ben je zelf ook op die manier – door lijden en ondergaan – gegroeid?

'Ik denk dat één van de belangrijkste dingen die er in mijn leven gebeurd zijn, het feit is dat we een kind verloren hebben. Dat is zo'n eeuwig meditatiepunt. Je kunt altijd terug naar die gebeurtenis. Je krijgt iets en stelt jezelf de vraag: wat is je recht op bezit? Moet iemand 90 worden voor een volwaardig leven, waarom zou hij dat binnen 3 maanden niet voltooid kunnen hebben? Je kunt niet bij de dood blijven staan. Sommige mensen gaan nog jaren met het hele gezin naar het graf als ze een kind verloren hebben. Je kunt het niet vasthouden. De eerste maanden ervaar je een absolute scheidslijn tussen wat wel en niet relevant is. Je hebt helemaal geen behoefte aan gezeur meer, maar dat gezeur sluipt toch weer binnen.'

Gelukkig maar.

'Ja, zeker. Ik denk dat het voor een mens goed is als er heel veel ruis in zijn leven is. Wat wel en niet belangrijk is, daarbij speelt tijd en ruimte een rol. En kennis natuurlijk. Maar tijd en ruimte moet je geven en nemen.'

Je nieuwe voorstelling is het sluitstuk van een serie die je gemaakt hebt voor de VPRO. Wat kunnen we verwachten van die serie?

'In die serie bezoek ik plekken waar ik gewoond heb; in Groningen, Zeeland en Friesland. Het is daar allemaal 'vrije tijd' geworden: toerisme en terrasjes, richtingaanwijzers. Er wordt gewoon niks meer gepresteerd. De jeugd wil weg, die wil

'Iemand als Wilders is een katalysator voor het denken.'

wachten we op en waarom hebben we in de ene rij wel geduld en in de andere helemaal niet? We staan rustig anderhalf uur in een rij voor een attractie in de Efteling van anderhalve minuut, maar halen allemaal hysterisch een griep prik, omdat we niet een week in bed willen uitzieken.'

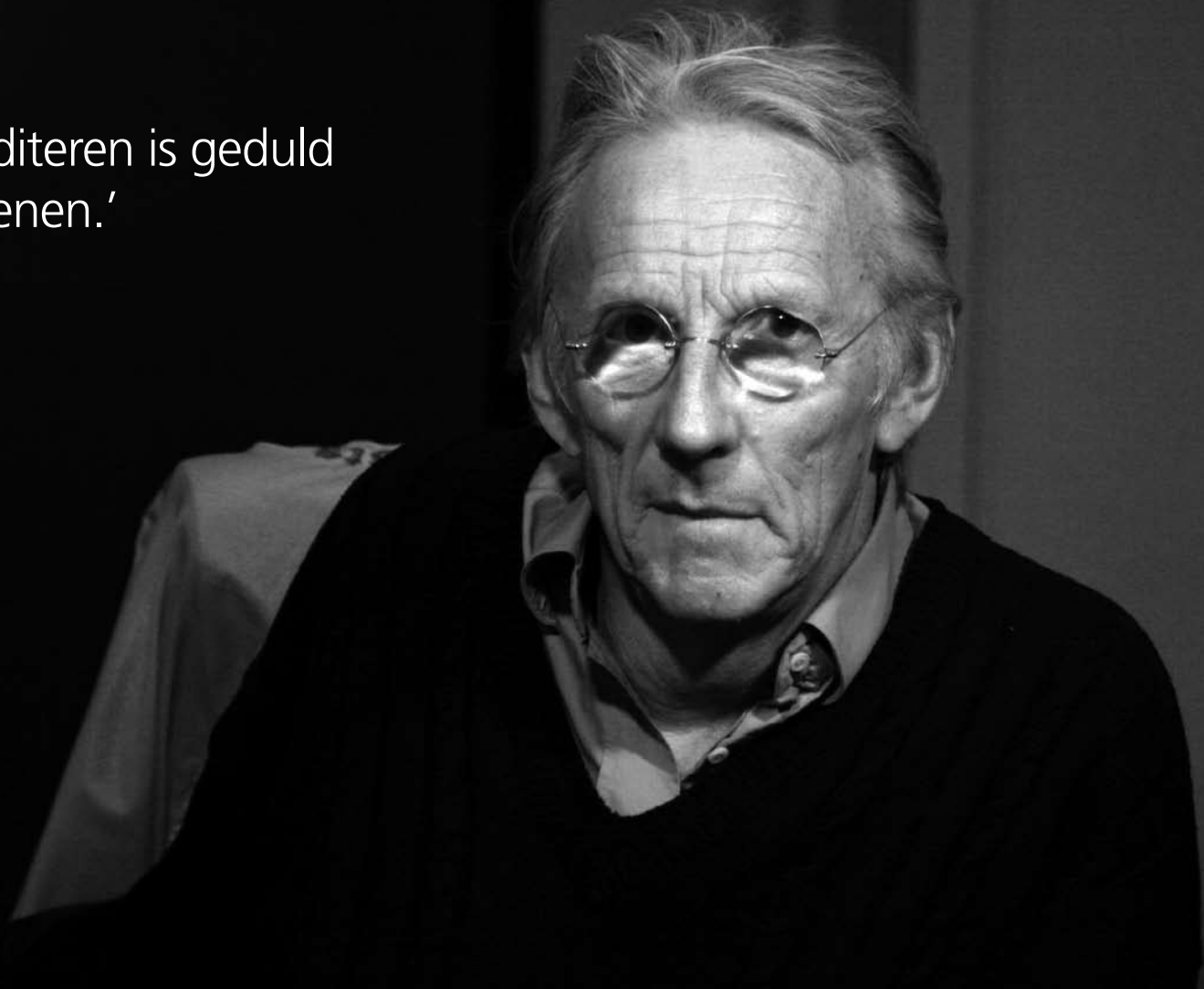
Je zegt in de voorstelling 'als je gelijk hebt, hoef je het niet te krijgen en als je het al hebt, wat moet je er dan mee?'. Ben je wat betreft jouw conferenties ook echt op dat punt beland: dat je mensen deelgenoot maakt van jouw zoektocht en het daarna uit handen geeft, zoals een schrijver zijn boek uit handen geeft?

'Ja, zeker. Het is veel minder absoluut dan de mensen denken. Het is veel meer proberen. Dat is het leuke van theater en het verschil met geschreven literatuur: het is in beweging. Terwijl je vertelt, zoek je. Ik schrijf wel iets op, maar uiteindelijk maken de luisteraars, de lezers of de kijkers

ben. Op een gegeven moment ga je slaan. Maar wat we niet moeten vergeten, is dat mensen in een cel van één bij één totale vrijheid kunnen ervaren en er daarnaast mensen zijn die op een landgoed van 50 vierkante kilometer stikken. Het zit allemaal in je hoofd. Wat er nu gebeurt met de mensen is dat ze van binnen naar buiten gehaald worden, alsof het dáár is. Het ongeluk wat ons overkomt wordt veroorzaakt door de ander, of gebrek aan tijd en ruimte. Dat is wat ik bedoel met geduld hebben: maak als jou iets overkomt heel even die overweging: waarom doe ik nou zo, kan ik er iets aan doen? Ik besef me overigens wel degelijk dat er wat dit soort zaken betreft een verschil is tussen theorie en praktijk. Ook ik kan lang niet altijd het geduld opbrengen. Geduld is niet iets inactiefs. Mediteren is geduld óefenen. Ik vind dat een mooie definitie.'

Maar je denkt er in ieder geval over na. Er zijn veel mensen die automatisch in de slachtofferrol

'Mediteren is geduld oefenen.'

naar de Randstad. Ik vind die ontwikkeling wel zorgelijk. De omgang met de computer en internet gaat de mensen zó wezenlijk veranderen. De mens gaat zichzelf een veel breder spectrum geven. Wij zijn de gezegende generatie die oud mag worden met de laptop.'

Nog even een vraag over je imago. Een aantal weken geleden sprak ik Herman Brusselmans. Hij weet heel goed dat hij door De Wereld Draait Door gebeld wordt om zijn rol van 'de vieze Belg' te vervullen en omdat hij de sfeer niet wil verliezen laat hij zich ook in dat hokje plaatsen. Hoe werkt dat bij jou als je voor tv gevraagd wordt?

'Misschien laat ik me ook weleens in die val lokken. Iets waar ik nu in mijn programma ook mee bezig ben is de vraag waarom mensen zo geïnteresseerd zijn in bekende Nederlanders. Wat zegt ze dat nou? Wat er in wezen gebeurt is dat al die bekende Nederlanders een soort romanfiguren worden. Ik ben een vervelende intellectueel, het 'hebben we het net gezellig, komt hij weer met zijn lastige vragen'-type. Herman is de viezerik, Dirk Scheringa de gezellige misdadiger, Frans

Bauer de dommige, sympathieke artiest. En daar valt dan ook niet meer aan te tornen.'

Ik vind als kijker die typecasting vaak storend. Je weet precies voor welke rol mensen gevraagd worden en mensen lijken zich daar meestal nog in te schikken ook.

'Iedereen werkt eraan mee, je wordt er inderdaad gek van. Ik vind het interessant om me af te vragen wat bepaalde mensen dragelijk maakt voor de kijker. Neem Yvonne Jaspers! Die is heiliger dan de maagd Maria, nog zuiverder onbevleker! Boer zoekt vrouw is fluissterporno! Er zit hoe dan ook een erotische onderlaag in. Het prikkelt op de een of andere manier de fantasie van de burgerman. Volgens mij zitten er – vanwege haar onschuld – ontzettend veel mannen met de smerigste gedachten naar haar te kijken. Hele vieze dingen denken ze erbij. En zij blijft de Maagd Maria in het kwadraat.'

En zij schikt zich dus compleet in die rol, stelt vragen die daarbij passen...

'Absoluut. Volledig. Iedereen is zo blij met zijn rolletje! En ik probeer daar altijd aan te ontkomen.'

Hoe lang ga je nog door?

'Ik weet het niet. Ik zou best nog een voorstelling willen maken, liggend vanuit mijn bed terwijl ik alleen mijn mond nog kan bewegen. Daar zullen geen duizenden mensen meer op afkomen, maar voor die vijftig die wel komen, lijkt het me prachtig en interessant. Op het toneel tot het einde.' ■

Volendam

Freek speelt zijn nieuwjaarsconference 'Volendam' de hele maand december in het Compagnietheater in A'dam:

1 t/m 5 december
8 t/m 12 december
15 t/m 19 december
22 en 23 december
26 t/m 30 december
(29 en 30 december opnamen)

Aanvang alle avonden: 20.30 uur